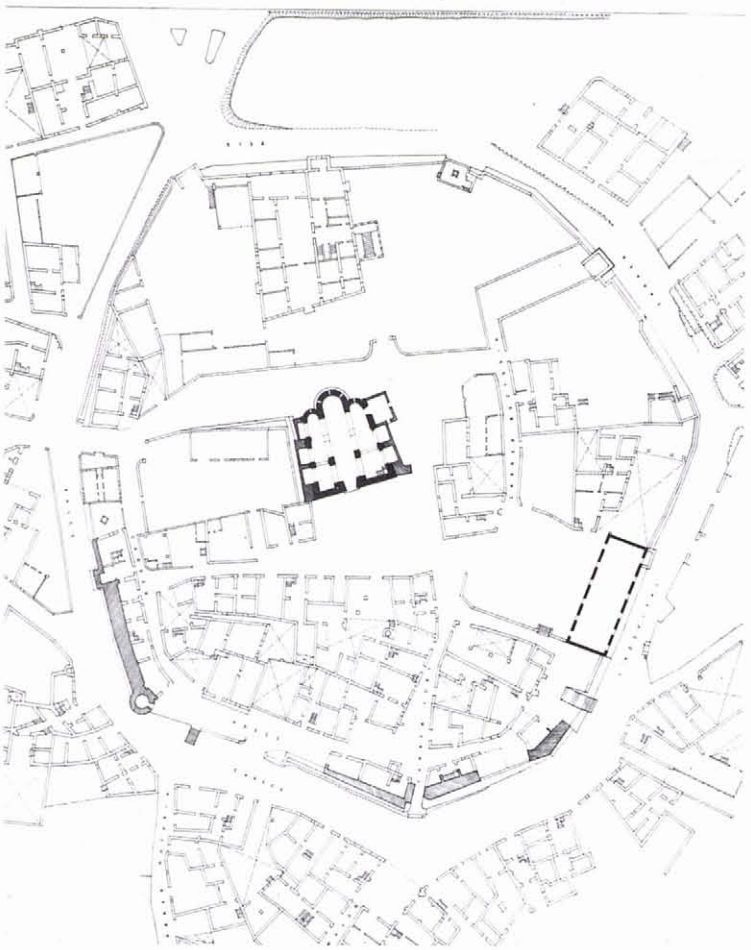
Ullastret en el record.

Josep Lluís Mateo
ARQUITECTE

A començament de 1982 va convocar-me l'aleshores quasi desconegut i ara amic, l'arquitecte Lluís Gelpí, als locals de la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge, del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, per tal de comentar-me la possibilitat d'encarregar-me de la urbanització d'Ullastret. Tot passejant pel bell vestíbul de la que llavors era seu de la Direcció General i tenint molt a prop els bonics marbres del terra, vam parlar de la meva possible feina que, en els mesos següents, em van confirmar.

La primera visita a Ullastret, vaig fer-la per Setmana Santa d'aquell mateix any. Allí, entre els carrers plens de pols i les ruïnes, vaig tenir consciència de la importància de la feina que l'atzar m'havia posat entre les mans, ja que del poble i la seva història, de les ruïnes i els monuments, no en vaig deduir una lectura resignada i confiadament conservadora, sinó més aviat el contrari. Contemplar la història en un context de misèria gairebé de Tercer Món com el que se m'oferia, m'induïa a l'excitació necessària per a la construcció d'allò nou.

Aixecament del poble, previ a l'inici de les obres.

Em vaig acostar al projecte d'una manera tangencial, intentant evitar d'entrar-hi directament. Mentre dibuixaven els plànols del poble, amb una voluntat que ara veig excessiva d'aproximació extrema a la realitat, jo recorria la zona buscant pedreres i intentava de formar un equip tècnic de col·laboradors, tant més necessari en un tema que m'era desconegut. Col·laboradors que vaig trobar en les persones de Carlos Fuente, Enginyer de Camins que, als seus grans coneixements en pavimentacions uneix el punt de bogeria i l'idealisme necessari al constructor, i Màrius Lavall, Aparellador de Palafrugell, la constància del qual va ser tan necessària i útil en la realització de l'obra.

A principi d'estiu —un estiu especialment calorós que vaig consumir vagabundejant per la zona o al despatx de Barcelona— se m'havien anat aclarint les idees. De la coneixença que havia fet del poble, n'havia experimentat, copsat, el caràcter parcial, fragmentari, inconnex amb què Ullastret havia estat construït en el temps i al qual devia el seu pintoresc encant. La diversitat de situacions i espais que Ullastret contenia corresponia a les diverses situacions estructurals, pròpies d'un nucli medieval ben allunyat de les imatges planificades del s. XIX que han estat, tradicionalment, paradigmes d'allò considerat urbà. Així, apareixien carrers que eren camins parcialment urbanitzats, places que corresponien a enderrocs d'edificacions preexistents, el paper de la muralla com a construcció determinant d'espai urbà adjacent...

Tot plegat va portar-me, en el marc de reflexions més abstractes sobre la crisi de les concepcions

idealment igualitàries de la modernitat, a assajar-ne un projecte fragmentari, situacionista, un projecte que desitjava que fos sensible a les diverses situacions que el meu cas plantejava.

També era ben conscient dels perills que aquesta lògica fragmentària implicava: n'hi havia prou amb contemplar l'estat de la infrastructura del poble (sanejament, proveïment d'aigua, d'electricitat...) per adonar-me que l'absència de sistema delatava un nivell constructiu gairebé de Tercer Món que el meu projecte, pel seu origen i per voluntat explícita, volia a totes passades evitar, pretenent introduir-me també a Ullastret des de la lògica i el rigor que l'obra pública imposa. Pels meus recorreguts per la zona també podia constatar com una bona part de les actuacions modernes queien en un banal pintoresquisme (el cas de Pals n'és paradigmàtic), i indicava els perills d'aquesta lògica sentimentaloide d'actuació sobre allò que ja existeix. D'aquí la importància de la construcció, que vaig considerar necessària intentant d'evitar a tot preu de caure en l'escenografia i en el pur decorativisme; on la lògica d'especejar i reajuntar materials, exacerbada al límit, va ser la responsable, en bona part, de la multiplicitat de formes amb què el projecte de pavimentació es va relacionar amb el seu entorn.

Resultat de la pavimentació d'un dels carrers.

Vaig redactar el projecte l'estiu del 82 i vaig tenir la sort d'iniciarne la construcció a principi del 83, sense sofrir aquell llarg període d'espera que freqüentment té lloc. La construcció va ser una dura prova. Vaig haver d'afrontar la topada amb els usuaris —les relacions amb l'Ajuntament van ser molt tenses— intentant d'evitar l'abandó de responsabilitats pròpies que suposa el populisme i superar, a totes passades, la fricció que sempre s'oposa a la construcció del que és desconegut. En aquest sentit vaig tenir la sort de comptar amb el suport de la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge i amb els consells paternals de Lluís Gelpí, com també amb la col·laboració d'una constructora petita, però amb artesans competents, capaços de treballar amb l'amor gairebé arcaic que l'obra requeria.

La meva mateixa feina, a cel obert, va ser igualment feta en unes condicions molt arcaiques: un temps lent de realització i una presència permanent en l'obra permetien d'imaginar una manera antiga de fer les coses que l'obra al capdavall també expressa.

Després de tres anys, durant els quals les tensions van anar desapareixent gradualment, i tots nosaltres vam quedar pràcticament integrats en el paisatge d'Ullastret, van acabar les obres. He intentat —i no sempre ho he aconseguit— no tornar més a Ullastret. I no tan sols per la inquietud que la incúria i la degradació impliquen, sinó sobretot per la malenconia que comporta a una persona interessada a fer coses, allò que ja ha acabat. Perquè, com va dir Nietzsche, «Quan acaba una casa, el seu autor descobreix que, tot fent-la, ha après alguna cosa que hauria d'haver sabut *absolutament* abans de començar a construir».

JLI.M. □

Visió antiga d'Ullastret.

Un exemple de les multiplicitats de formes amb les quals la pavimentació es va relacionar amb el seu entorn.

La plaça de l'església.

Un detall de la pavimentació.